

اثرات طرح‌های کوچک (اعتبارات خرد) در اقتصاد خانوارهای روستایی با تاکید بر طرح‌های آبخیز داری و جنگل و مرتع

میر محمود موسوی - بهرام کیانفر^۱

چکیده:

از اهداف و موضوعات مهم برنامه توسعه در هر کشوری ایجاد رشد هماهنگ و موزون در بخشهای مختلف اقتصادی کشور می باشد، که برای تحقق این اهداف وجود منابع مالی و تامین اعتبارات لازم از طرق مختلف امکان پذیر است. اقتصاد کشور ما که یک اقتصاد نیمه متمرکز می باشد و هریک از بخشهای آن نیازمند حمایت مالی توسط دولت بوسیله تخصیص منابع اعتباری در ابعاد و زمینه های مختلف است. با توجه به اهمیت رشد و توسعه بخش کشاورزی و تاثیر اعتبارات رسمی در افزایش توان مالی خانوارهای روستایی، بسیاری از صاحب نظران توسعه یکی از دلایل ناکارآمدی بخش مذکور را کمبود سرمایه میدانند و معتقدند که مناطق روستایی بعلت کمبود درآمد و پس انداز در یک چرخه فقر گرفتار شده اند و برای رهایی از این چرخه تزریق سرمایه می تواند راهگشا باشد. خانوارهای روستایی کشور ما بعنوان بخشی از قشرهای تولید کننده کشور از این قائده مستثنی نبوده بلکه دارای اهمیت و سهم ویژه ای در اقتصاد کشور می باشد.

با توجه به اینکه تزریق سرمایه در مناطق روستایی در قالب طرحهای تبصره ای و وامهای تکلیفی تا کنون مد نظر قرار گرفته و توزیع آن در بخش کشاورزی به عهده وزارت جهاد کشاورزی گذاشته شده است و از سوی دیگر استفاده از اعتبارات بزرگ مقیاس برای بهره برداران روستایی که اکثرا دارای درآمد پائین بوده و نیز به علت مشکلات دریافت و جذب و سرمایه گذاری کلان مقدور نمی باشد و لذا اعتبارات کوچک مقیاس به دلیل فراگیری قشر های زیادی از جامعه روستایی و برطرف سازی نیازهای مالی خانوارها در عرصه تولید در روستاها نقش حمایتی خود را بیشتر اعمال می نماید. به این جهت این طرح به دنبال شناسایی اثرات تسهیلات اعتباری رسمی کوچک مقیاس بر اقتصاد خانوارهای روستایی است که این خانوارها با جذب این تسهیلات در فعالیتهای آبخیز داری و مرتع داری به دنبال به دست آوردن سود قابل قبولی برای فعالیتهاشان میباشد. اعتبارات تکلیفی خرد در جهت جلوگیری از افتادن روستائیان به دام نزول خوران (وام دهندگان محلی) نقش اساسی خود را ایفا می نماید، نتایج بررسیهای قبلی نشان می دهد که در بازارهای غیر رسمی نرخ بهره بالایی وجود دارد (نتایج مطالعه حاضر متوسط سالانه را ۴۷ درصد را نشان می دهد) که در مقایسه با نرخ اعتبارات رسمی قابل توجه می باشد دولت با تصویب اعتبارات رسمی در مقابل بازارهای غیر رسمی اعتبارات از روستائیان حمایت مالی مینماید. به منظور بررسی دقیق تر اثرات اعتبارات خرد بر اقتصاد خانوارهای روستایی و میزان بهره مندی آنها از طرحهای آبخیز داری و جنگل و مرتع در مناطق روستایی استان آذربایجان شرقی از تکنیک ارزیابی اقتصادی و مالی استفاده گردید ه است که با اجرای طرحهای مذکور به لحاظ افزایش در آمد روستائیان برخوردار از تسهیلات و کاهش خسارات مالی و جانی به آنها، نقش مهمی را در اقتصاد خانوارهای ایفا می نماید.

مقدمه

با توجه به اینکه استفاده از اعتبارات بزرگ مقیاس برای خانوارهای روستایی که اکثرا دارای درآمد پائین بوده و نیز به علت مشکلات دریافت و جذب و سرمایه گذاری کلان برای همه آنان مقدور نمی باشد و اعتبارات کوچک مقیاس به جهت فراگیری قشر وسیعی از جامعه روستایی و رفع نیازهای مالی خانوارها در عرصه تولید در روستاها نقش حمایتی خود را بیشتر اعمال می نماید و حضور بخش عمده ای از جمعیت کشور در مناطق روستایی، وجود امکانات بالقوه منابع آب، هوا و زمین و پائین بودن نسبت سرمایه به تولید در بخش کشاورزی در مقایسه با سایر بخشها، از سوی دیگر بعلت توانایی اعتبارات روستایی در تحرك بخشی و پویا سازی اقتصاد مناطق روستایی و نیز به جهت پائین بودن نرخ بهره وامهای تکلیفی که خود به نوعی پرداخت یارانه محسوب و از بعد توزیع مجدد در آمد دارای اهمیت ویژه ای می باشند، هدف عمده این مطالعه بررسی اثرات اعتبارات رسمی کوچک مقیاس در اقتصاد خانوارهای روستایی که طرحهای آبخیز داری و جنگل و مرتع را انجام داده اند، می باشد.

گزارش حاضر نتیجه طرح پژوهشی و مطالعه ۱۸ طرح از ۴۱ طرح مرتعداری که طی سالهای ۱۳۷۴ تا ۱۳۷۹ در استان آذربایجان شرقی با استفاده از اعتبارات اعطایی و بصورت شراکتی توسط نینفعان مراتع اجرا شده به

^۱ - کارشناس گروه (بخش) تحقیقات و بررسی مسایل روستایی استان آذربایجان شرقی

تصادف انتخاب گردیده است. این مقاله ضمن انجام تحلیل هزینه و فایده طرحهای یادشده به اثرات اقتصادی اعتبارات کوچک مقیاس در اقتصاد خانوار های عشایری می پردازد و نتایج بدست آمده نشان می دهد که هر خانوار بطور متوسط ۵۲۹ هزار تومان وام دریافت نموده و طرحهای یاد شده با تزریق سرمایه اندک از توجیه مالی و اقتصادی مناسبی برخوردار می باشند.

نتایج :

با توجه به نتایج بدست آمده ملاحظه می گردد با اجرای طرحهای یاد شده توسط روستائیان از لحاظ ارزیابی مالی و اقتصادی (از دیدگاه بخش خصوصی و عمومی) عمدتاً دارای توجیه اقتصادی بوده و گسترش این نوع طرحها از یک سوی با توجه به اینکه بخش اعظمی از وظایف و هزینه ها و سرمایه گذاریهای اولیه توسط مجریان طرحها تأمین می گردد ، فشار مالی کمتری بر سیستم دولتی وارد می شود و از سوی دیگر ، با عنایت به اینکه طرحهای مذکور کلاً توسط خود روستائیان اجرا و به بهره برداری میرسند ، به لحاظ اقتصادی از حد اکثر کارایی و بهره وری برخوردار و از نظر حفظ و نگهداری طرح نگرانی وجود ندارد . منافع و درآمد مناسب خانوارها از محل طرحهای یاد شده بالا موجب استقبال شدید روستائیان از این طرحها شده است بطوریکه در اکثر شهرستانهای استان به لحاظ محدودیت اعتبارات این بخش (آبخیز داری و جنگل و مرتع) به علت وجود تقاضای زیاد در مضیقه و تنگنا قرار دارند

با توجه به اینکه حفاظت از عرصه های منابع طبیعی و جلوگیری از فرسایش خاک یکی از وظایف دولت در بخش کشاورزی است و دولت با صرف هزینه های سنگین اقدام به اینکار می نماید ، در حالیکه با اعطاء وام جزئی به کشاورزان و مرتعداران سهم زیادی از وظایف بخش عمومی به بخش خصوصی انتقال می یابد ، نتایج بدست آمده حاکی است میانگین وام دریافتی هر فرد در طرحهای آبخیزداری ۹۰۵۲۱۰/۶۴ تومان ، در طرحهای گردو کاری ۱۳۵۰۰۰۰ تومان ، در طرحهای مرتعداری ۵۳۹۰۱۱/۳۸ تومان و طرحهای زنبورداری ۱۷۲۵۰۰۰ تومان می باشد علاوه بر تأمین منابع از بانکها بدلیل علاقمندی و برخورداری از منافع آتی طرحها ، مجریان طرحهای آبخیز داری برای تأمین هزینه های طرح از دیگر منابع نیز استفاده کرده اند بطوری که از میان ۱۳۶ طرح آبخیزداری ۷۳ طرح بطور متوسط ۱۱۸۶۳۰۱/۳ تومان از سرمایه نقدی شخصی خود استفاده کرده ، ۹ طرح بطور میانگین ۹۶۶۶۶۷ تومان از اقوام خود قرض گرفته ، ۷ طرح بطور میانگین ۷۶۱۴۲۸/۶ تومان از آشنایان قرض گرفته ، ۸ طرح بطور متوسط ۵۰۶۲۵۰ تومان با بهره زیاد از سودخواران قرض کرده ، ۵ طرح بطور متوسط ۸۰۰۰۰۰ تومان از صندوقهای قرض الحسنه وام گرفته ، ۳ طرح بطور متوسط ۵۶۶۶۶۷ تومان از وام کشاورزی ، ۲۶ طرح از محل فروش احشام بطور میانگین ۱۰۶۴۲۳۰/۸ تومان و همچنین در طرحهای گردو کاری ۴ طرح بطور میانگین ۱۶۵۰۰۰۰ تومان از سرمایه نقدی شخصی ، ۱ طرح مبلغ ۱۰۰۰۰۰۰۰ تومان از سودخواران قرض کرده ، ۱ طرح مبلغ ۱۰۸۰۰۰۰۰ تومان از وام کشاورزی و یک طرح مبلغ ۸۵۰۰۰۰۰ تومان از محل وامی که برای حفر چاه دریافت کرده بود برای تأمین هزینه های طرح گردو کاری استفاده کرده اند. یک طرح مرتعداری برای تأمین هزینه های طرح مبلغ ۲۰۰۰۰۰۰۰ تومان از سرمایه نقدی شخصی خود استفاده کرده است . لازم به ذکر است که دیگر منابع مانند خرید نسیه ، فروش محصول ، فروش ماشین ، وام از بانکهای غیر تخصصی ، وام از کمیته امداد ، فروش فرش ، فروش طلاي همسر و سایر درآمدها می توان یاد کرد که در تأمین هزینه های طرح از آنها استفاده شده است که اطلاعات جزئیات لازم در جدول مربوط درج شده است .

از سوی دیگر چون مجریان در منافع و مضار این طرحها سهیم می باشند ، بنابراین به نحو مطلوبی از جهت حفاظت و احیاء منابع آب و خاک اقدام به عمل می آورند و باری مهم و سنگینی از دوش دولت بر می دارند. بطوریکه از نظر حجم عملیات فیزیکی ملاحظه می شود با اجرای طرحهای یاد شده حجم عظیمی از اقدامات که قبلاً توسط دولت (اداره آبخیزداری) در عرصه های آبخیزداری بصورت طرحهای ملی و بودجه های دولتی به اجرا در می آمد توسط بخش خصوصی (روستائیان) اجرا شده است . با این تفاوت که با اعطای تسهیلات اندک روستائیان تشویق به سرمایه گذاری در عرصه های آبخیزداری شده اند . مجموع حجم عملیات ، بندهای خشکه چینی ، ۹۱۷۸ متر مکعب ، بندهای گابیونی ۱۳۳۵ متر مکعب ، بندهای ملات سنگی ۷۵۳ متر مکعب ، بندهای چیری ، ۹۶۰ متر مربع ، بندهای خاکی ۲۴۳۵ متر مکعب ، تراس بندی ۳۸ هکتار ، بانکت

بندی ۲۸۰۵۰ متر مربع ، احداث استخر آب ۲۷۰۷۹/۹ متر مکعب ، ساحل بندی و تنظیم رودخانه ۴۴۰۰ متر مکعب ، نهال کاری (درخت مثمر و غیر مثمر) ۸۵۶۹۲ اصله ، جمع آوری سنگهای مزارع ۲/۵ هکتار ، احداث قنات ۵ رسته ، خاکبرداری و تسطیح اراضی ۹/۵ هکتار ، یونجه کاری ۷۵/۸ هکتار ، لوله گذاری ۵۶۰۰ متر ، آبیاری قطره ای ۵ هکتار ، احداث کانال آب ۱۳۶۰ متر طول ، حصار کشی مزارع ۱۰۸۰۰ متر ، احداث پل یک دهنه ، حفر چاه ۷ حلقه ،

احداث جاده دسترسی ۲/۵ کیلومتر ، احداث بند بتونی ۱۰۰۰ متر مکعب ، کرت بندی ۱۵۹ هکتار ، احداث اقامتگاه ۱۱۷ متر مربع می باشد .

همچنین در طرحهای جنگل و مرتع نیز با اجرای طرحهای یاد شده اقدامات قابل ملاحظه ای صورت گرفته است که مجموع حجم عملیات یاده شده به شرح زیر می باشند:

بذر پاشی مراتع ۱۴۶۸/۵ هکتار، قرق مراتع ۲۰۲۷/۵ هکتار ، علوفه کاری در سطح ۱۷۲/۵ هکتار ، کود پاشی مراتع ۱۲۵ هکتار ، احداث آبشخور ۱۲۵ متر طول، لوله گذاری ۱۰۰ متر ، نهالکاری ۶۴۰۳ اصله انواع نهال مثمر، احداث خانه باغچه ۱۷۷ متر مربع، احداث استخر آب ۳۸۵ متر مکعب، کپه کاری ۸ هکتار ، زنبور داری ۲۰۰ کلنی ، حفر چاه آب ۲۱۰ حلقه ، جمع کردن سنگهای مرتع ۵۸۵/۵ هکتار، احداث کانال خاکی ۵۰۰ متر ، تسطیح زمین ۷/۵ هکتار، حصار کشی با سیم خاردار به طول ۱۰۷۰۰ متر ، احداث بند خاکی ۴ هکتار .

اثرات طرحها :

نتایج مرحله پیش آزمون و یافته های طرح نشان می دهد ، مجریان طرحها سرپرستان خانوارهای دریافت کننده اعتبارات می باشند . و درآمد ناشی از طرح نهایتاً به اقتصاد خانوار تزریق خواهد شد ، در طول یک دوره (عمر مفید طرحها) محقق خواهد شد ، لذا برای بررسی اثرات طرحهای یاد شده بر اقتصاد خانوارها بناچار اقدام به برآورد ارزش حال درآمدهای ناشی از طرح ، با نرخهای متفاوت و با استفاده از روش تحلیل فایده _ هزینه شده است . برای سنجش متغیر های تحقیق از ابزار پرسشنامه (برای خانوار های دریافت کننده اعتبارات) ، اطلاعات اسنادی و مصاحبه با کارشناسان مربوطه استفاده شده و آزمونهای آماری پارامتری و نا پارامتری برای بررسی عوامل موثر بر موفقیت یا عدم موفقیت طرحها ، با توجه به مقیاس متغیر های مستقل و وابسته بکار گرفته شده است .

ارزیابی مالی طرحهای آبخیز داری :

نتایج حاصل از ارزیابی مالی نشان می دهد از میان ۱۳۶ طرح آبخیزداری بررسی شده به لحاظ ارزش فعلی خالص در نرخ ۱۰/۵ درصد ، حدود ۸۵/۳ درصد جزء طرحهای موفق به حساب می آیند و ۱۴/۷ درصد طرحها نیز جزو طرحهای ناموفق می باشد.

همچنین با نرخ ۱۷ درصد نیز ۷۳/۵ درصد طرحها جزء طرح های موفق و در همان نرخ ۲۶/۵ درصد طرحها ناموفق به حساب می آیند و نیز با نرخ ۴۷ درصد حدود ۲۰/۱۶ درصد طرحها موفق و ۷۹/۸۴ درصد طرحها نیز جزء طرح های ناموفق به حساب می آیند .

نتایج حاصل از ارزیابی مالی ، در برآورد نسبت فایده به هزینه با نرخ ۱۰/۵ درصد ۸۵ درصد طرحها نسبت فایده به هزینه بیشتر از یک (موفق) و ۱۵ درصد طرحها ناموفق یعنی نسبت در آمد به هزینه کمتر از یک دارند و با نرخ های ۱۷ و ۴۷ درصد به ترتیب ۷۳/۶۸ و ۲۰ / ۳ درصد از طرحها جزء طرحهای موفق و ۲۶ / ۳۱ و ۷۹ / ۷ درصد طرحها جزء طرح های ناموفق می باشند .

همچنین از میان طرحهای مورد بررسی یعنی ۱۳۶ طرح آبخیزداری که ارزیابی مالی شده اند در حدود ۹۳/۲۳ درصد طرحها دارای نرخ بازده داخلی مثبت و ۷۷ / ۶ درصد طرحها دارای نرخ بازده داخلی منفی می باشد همچنین میانگین نرخ بازده داخلی در طرح های مذکور ۳۵/۵ درصد می باشد .

در کل می توان از ارزیابی مالی طرح های آبخیزداری نتیجه گرفت که اجرای طرح های آبخیزداری از لحاظ بخش خصوصی دارای توجیه می باشد و نیز از لحاظ اقتصادی در آمد مناسبی را عاید خانواده های بهره بردار از طرح های مذکور می نماید.

ارزیابی اقتصادی طرحهای آبخیز داری :

بر اساس نتایج حاصل از ارزیابی اقتصادی طرحهای آبخیز داری ارزش فعلی خالص با نرخ ۱۰/۵ درصد حدود ۸۴/۵۶ درصد طرحها موفق و ۱۵/۴۴ درصد طرحها ناموفق می باشند . در نرخ ۱۷ درصد حدود ۷۳ درصد طرحها به لحاظ ارزیابی اقتصادی ارزش فعلی خالص آنها مثبت بوده و نیز در نرخ ۴۷ درصد حدود ۲۳ درصد طرحها موفق و حدود ۷۷ درصد ناموفق می باشند .

بر اساس اطلاعات بدست آمده به لحاظ نسبت فایده به هزینه (B/C) در نرخ ۱۰/۵ درصد در حدود ۸۳ درصد در نرخ ۱۷ درصد در حدود ۷۱ درصد و در نرخ ۴۷ درصد در حدود ۱۷ درصد طرحها موفق و بقیه با ۱۷ و ۲۹ و ۸۳ درصد به لحاظ اینکه نسبت فایده به هزینه آنها کمتر از یک شده است ، ناموفق می باشند.

همچنین از نظر ارزیابی اقتصادی نرخ بازده داخلی ۹۶ / ۲ طرح مثبت و فقط ۳ / ۷ درصد از طرحها دارای نرخ بازده داخلی منفی و میانگین نرخ بازده داخلی در ارزیابی اقتصادی ۳۱/۸۶ درصد می باشد .

ارزیابی مالی طرحهای جنگل و مرتع :

از میان ۱۶۳ طرح ۲۷ طرح مربوط به طرحهای جنگل و مرتع است که طی سالهای ۷۴ تا ۱۳۷۹ این طرح ها اجرا شده اند که از نظر اجراء این طرحها به ۳ قسمت تقسیم می شوند که عبارتند از طرحهای گردو کاری و طرحهای مرتعداری و طرح های زنبور داری که از نظر عملیات اجرایی این طرحها با یکدیگر فرق دارند ، ۲۷ طرح جنگل و مرتع شامل ۷ طرح گردو کاری و ۱۸ طرح مرتعداری و ۲ طرح زنبورداری می باشد .

طرحهای مرتعداری :

بر اساس نتایج حاصل از ارزیابی مالی طرحهای مرتعداری حاکی از آن است که حدود ۸۳/۳ درصد طرحها در نرخ ۱۰/۵ و ۱۷ درصد و با نرخ ۴۷ درصد ۷۲/۲ درصد طرحها به لحاظ ارزش فعلی خالص موفق و دارای توجیه می باشند و بقیه طرحها در نرخهای یاد شده بالا با درصدهای مربوطه دارای توجیه نبوده و موفق نمی باشند. برابر اطلاعات بدست آمده در نرخهای یاد شده بالا به لحاظ نسبت فایده به هزینه به ترتیب ۸۳/۳ و ۸۳/۳ و ۷۲/۲ درصد طرحهای مرتعداری مطالعه شده دارای توجیه می باشند همچنین ۱۱ / ۱۱ درصد از طرحهای مرتعداری منفی بوده و ۸ / ۸۸ درصد طرحها دارای نرخ بازده داخلی مثبت می باشد بطوریکه میانگین نرخ بازده داخلی آنها حدود ۷۹/۹۶ درصد است که حکایت از توجیه بسیار مناسب طرحهای مذکور دارد .

لازم به ذکر است ۲ مورد طرحهای مرتعداری که نتایج ارزیابی مالی به لحاظ نرخ بازده داخلی منفی می باشد از جمله طرحهایی مرتعداری هستند که قبل از اجرای طرح تعداد دامهای آنها به مراتب بیش از وضعیت فعلی بوده و بعبارتی بیش از ظرفیت مراتع اقدام به چرای دام می نمودند که این امر باعث تخریب و کاهش شیر و گوشت گوسفندان آنها می شد که علیرغم افزایش کیفیت مرتع و بهبود عملکرد و افزایش گوشت و شیر دامها بعد از اجرای طرح بخاطر ایجاد تعادل دام مرتع آنها فعلا جوابگویی میزان نیاز دامهای قبلی نبوده و لذا در کل باعث کاهش درآمدهای مجریان این طرحها شده است .

طرحهای گردوکاری :

نتایج حاصل از ارزیابی مالی طرحهای گردوکاری حاکی از آن است در حدود ۷۱ درصد از طرحهای گردوکاری با نرخ ۱۰/۵ درصد به لحاظ ارزش فعلی خالص طرحها موفق بوده است و با نرخ ۱۷ درصد نیز در حدود ۵۸ درصد و در نرخ ۴۷ درصد ارزش فعلی خالص هیچ طرح گردوکاری مثبت نمی باشد . همچنین به لحاظ نسبت فایده به هزینه در نرخ ۱۰/۵ و ۱۷ درصد به ترتیب ۷۱/۴ و ۵۷/۱ درصد طرحها موفق و در نرخ ۴۷ درصد، به ترتیب ۲۸/۶، ۴۲/۹، و ۱۰۰ درصد طرحها ناموفق بوده هیچ طرحی به لحاظ نسبت فایده به هزینه موفق نمی باشد . بر اساس نتایج بدست آمده ، نرخ بازده داخلی ۱۰۰ درصد طرحهای گردوکاری مثبت بوده که میانگین نرخ بازده داخلی طرحهای یاد شده ۱۹ درصد می باشد که نشانگر توجیه مناسب طرحهای یاد شده است .

طرحهای زنبورداری :

با توجه نتایج حاصل از ارزیابی مالی طرحهای زنبورداری ملاحظه می شود که از میان ۲ طرح زنبورداری اجراء شده از محل اعتبارات جنگل و مرتع در استان یکی از طرح ها در نرخ های ۱۰/۵ و ۱۷ درصد جزو طرحهای موفق و در نرخ ۴۷ درصد دارای ارزش فعلی خالص منفی بوده و به لحاظ نسبت فایده به هزینه نیز دارای توزیع مشابه با ارزش فعلی خالص می باشد بطوریکه در نرخ ۴۷ درصد هر دو طرح دارای توجیه نمی باشند و در نرخهای ۱۰/۵ و ۱۷ نیز یکی از طرحها دارای توجیه هستند . همچنین علیرغم اینکه یکی از طرحها دارای ارزش فعلی منفی است ولی نرخ بازده داخلی هر دو طرح مثبت بوده که متوسط آنها ۱۷/۷ درصد می باشد .

ارزیابی اقتصادی طرحهای جنگل و مرتع :

طرحهای گردوکاری

بر اساس نتایج حاصل از ارزیابی اقتصادی طرحهای گردوکاری حاکی از آن است که بانرخ ۱۰/۵ درصد به لحاظ ارزش فعلی خالص ۷۱/۴ درصد طرحها موفق بوده است در حالیکه در نرخ ۱۷ درصد حدود ۴۳ درصد موفق و در نرخ ۴۷ درصد ارزش فعلی خالص هیچ طرح گردوکاری مثبت نمی باشد . نسبت فایده به هزینه نیز در نرخ ۱۰/۵ و ۱۷ درصد به ترتیب ۷۱/۴ و ۴۲/۹ درصد طرحها موفق و همچنین در نرخ ۴۷ درصد نسبت فایده به هزینه کوچکتر از

یک بوده که این حکایت از عدم توجه در نرخ ۴۷ درصد را برای طرحهای گردوکاری دارد. همچنین کلیه طرح گردوکاری دارای بازده داخلی مثبت بوده که میانگین نرخ بازده داخلی آنها ۱۷ درصد می باشد.

طرحهای مرتعداری :

بر اساس نتایج حاصله، مشاهده می گردد که ارزش فعلی خالص طرحهای مرتعداری در نرخ های ۱۰/۵ و ۱۷ درصد ۸۸ / ۸ درصد طرحها و در نرخ ۴۷ درصد ۸۳ / ۳ درصد از طرحها موفق می باشد. همچنین در برآورد نسبت فایده به هزینه نیز شرایط فوق الذکر از نظر تعداد و درصد حاکم است یعنی برای نرخهای یادشده بالا به ترتیب ۸۸ / ۸، ۸۸ / ۸ و ۸۳ / ۸ درصد می باشد.

بر اساس نتایج حاصل از ارزیابی اقتصادی طرحهای مرتعداری توزیع پراکندگی نتایج حاصل از ارزیابی اقتصادی طرحهای مرتعداری با استفاده از معیار بازده داخلی حکایت از آن دارد که از میان ۸۸ / ۸ درصد طرحهای مرتعداری اجراء شده نرخ بازده داخلی مثبت دارند و میانگین نرخ بازده داخلی طرحهای موفق ۱۱۶ درصد می باشد که نشان از توجه بسیار مناسب طرح های مرتعداری دارد.

طرحهای زنبورداری :

بر اساس نتایج حاصل از ارزیابی اقتصادی حاکی از آن است که یک طرح از میان طرحهای زنبورداری اجراء شده از محل اعتبارات جنگل و مرتع به لحاظ ارزش فعلی خالص در نرخهای ۱۰/۵ و ۱۷ درصد موفق و طرح دیگر ناموفق می باشد. در نرخ ۴۷ درصد ارزش فعلی خالص تمامی طرحهای زنبورداری منفی می باشد. همچنین به لحاظ نسبت فایده به هزینه نیز به همین منوال بوده یعنی با ۱/۴۸ و ۱/۳۷ درصد در نرخ های ۱۰/۵ و ۱۷ درصد بزرگتر از یک بوده و در نرخ ۴۷ درصد کوچکتر از یک می باشد همچنین علیرغم منفی بودن ارزش فعلی خالص یکی از طرحها در نرخ ۱۰/۵ درصد ملاحظه می شود که نرخ بازده داخلی هر دو طرح مثبت بوده و میانگین نرخ بازده داخلی آنها ۱۷/۹ درصد می باشد.

از نظر وضعیت سطح تحصیلات مجریان طرحها می توان گفت، مجریان طرحهای آبخیزداری ۳۷/۳ درصد بی سواد، ۴۵/۵ درصد دارای سواد ابتدایی و ۱۰/۴ درصد سطح راهنمایی، ۵/۲ درصد دارای تحصیلات سطح متوسطه و ۱/۵ درصد در سطح کاردانی می باشند و مجریان طرحهای گردو کاری ۲۸/۶ درصد بی سواد، ۲۸/۶ درصد ابتدایی، ۴۲/۹ درصد دارای تحصیلات متوسطه می باشند. مجریان طرحهای مرتعداری (عمدتاً سر گروه طرحهای مرتعداری) ۴۷/۱ درصد بی سواد، ۲۹/۴ درصد ابتدایی، ۱۷/۶ درصد در سطح راهنمایی، ۵/۹ درصد دارای سطح تحصیلات متوسطه می باشند. مجریان طرحهای زنبور داری ۵۰ درصد دارای سواد ابتدایی و ۵۰ درصد در سطح متوسطه می باشند.

از نظر وضعیت سن مجریان طرحها میانگین سن مجریان طرحهای آبخیزداری ۵۳ سال، طرحهای گردو کاری ۵۹ سال، طرحهای مرتعداری که عمدتاً سرگروه مجریان طرحها را شامل می شود ۵۶ سال و طرحهای زنبور داری ۴۷ سال می باشد.

از نظر انگیزه اجرای طرحهای آبخیز داری و جنگل و مرتع میتوان گفت که در طرح های آبخیزداری با ۲۸/۷ درصد توصیه کارشناسان و اطلاع رسانی شوراهای اسلامی روستا، ۱۴/۷ درصد جلوگیری از خسارات سیل، ۱۱/۸ درصد تحت تاثیر اثرات ترویجی سایر طرحهای اجرا شده، ۸/۸ درصد با انگیزه احیاء زمین برای افزایش منافع آن اقدام به اجرای طرح نموده و یا ترکیبی از عوام مختلف را علت اصلی ایجاد طرح ابراز نموده اند و همچنین مجریان طرحهای گردو کاری ۷۱/۴ درصد توصیه کارشناسان و اطلاع رسانی شوراهای، ۱۴/۳ درصد کسب در آمد و ۱۴/۳ درصد تامین آب برای زمین را انگیزه اجرا گفته اند مجریان طرحهای مرتعداری ۷۷/۸ درصد توصیه کارشناسان و ۵/۶ درصد استفاده از اعتبارات بانکی و ۱۶/۷ درصد احیاء مراتع و افزایش منافع آن را انگیزه خود دانسته اند و ۱۰۰ درصد مجریان طرحهای زنبورداری کسب در آمد را انگیزه اجرای طرح دانسته اند.

دریافت وام هزینه جانبی در بر داشته است بطورکلی به ازای هر یک میلیون تومان وام دریافتی در طرحهای آبخیزداری حداقل ۲۹۲۶/۸۳ تومان، حداکثر ۳۴۶۶۶۶/۷ تومان و بطور متوسط ۷۰۹۱۶/۸ تومان هزینه شده است. و در طرحهای گردوکاری حداقل ۲۳۶۰۰ تومان، حداکثر ۱۸۸۵۰۰ تومان و بطور متوسط ۷۸۹۱۳/۷ تومان و در طرحهای مرتعداری حداقل ۱۱۷۶۴/۷۱ تومان، حداکثر ۲۶۲۵۰۰ تومان و بطور متوسط ۶۶۴۸۰/۵ تومان و در طرحهای زنبورداری حداقل ۲۲۲۲۲/۲۲ تومان، حداکثر ۲۵۳۳۳/۳۳ تومان و بطور متوسط ۲۳۷۷۷/۸ تومان شامل:

خرید سفته ، هزینه دفتر خانه برای ثبت سند بعنوان وثیقه ملکی ، پیدا کردن ضامن سنددار و دادن مبلغی به آن از بابت سند ، هزینه ایاب و ذهاب تا دریافت نهائی وام ، هزینه بازدید کارشناس و سایر هزینه های جانبی صرف کرده اند .

از نظر نحوه پرداخت وام و مشکلات دریافت آن علاوه بر تعداد دفعات مراجعه که در میان طرحهای آبخیزداری میانگین مراجعه به بانک ۱۴/۱ بار ، طرحهای گردوکاری ۱۹/۲۸ بار ، مرتعداری ۱۵/۹۳ بار و طرحهای زنبورداری ۲۰ بار می باشد که این امر حکایت از دفعات زیاد مراجعات به بانک جهت دریافت وام دارد. میتوان گفت که در طرحهای آبخیزداری ۳۲/۴ درصد پاسخگویان ، در طرحهای گردوکاری ۲۸/۶ درصد و در طرح های مرتعداری ۲۸/۶ درصد پاسخگویان نحوه پرداخت وام را مناسب ارزیابی کرده و در طرحهای زنبورداری ۱۰۰ درصد پاسخگویان نحوه پرداخت وام را نامناسب دانسته اند .

از جمله مشکلات مربوط به وام که توسط مجریان طرحها اظهار شده ، میتوان به عدم پرداخت به موقع وام ، پائین بودن مبلغ وام ، عدم تخصیص مبلغ تعیین شده ، ندادن دوره تنفس کافی تا اولین سررسید وام ، مشکلات اداری تا تصویب و دریافت وام ، مشکل ارائه وثیقه ملکی که اکثر روستائیان با آن مواجه اند ، مشکل یافتن ضامن معتبر ، و ... اشاره کرد .

در کل می توان گفت که ۷۹/۵ درصد طرحهای آبخیزداری با وام دریافتی نتوانسته کل هزینه های طرح را پوشش دهند تنها ۲۰/۵ درصد اعتبارات کل هزینه های طرح را تامین نموده است و این نشانگر عدم توجه دولت به مشکلات مجریان طرحها و حمایت کافی از بخش خصوصی در حراست و حفاظت از آبخیزها می باشد. در طرحهای گردوکاری ۸۵/۷ درصد فاقد پوشش کافی در تامین کل هزینه های طرح ، ۱۴/۳ درصد دارای پوشش کافی می باشد. در طرحهای مرتعداری ۳۵/۷ درصد فاقد پوشش لازم ، ۶۴/۳ درصد دارای پوشش کافی برای تامین هزینه ها و در طرحهای زنبورداری ۵۰ درصد دارای پوشش کافی و ۵۰ درصد فاقد پوشش برای تامین هزینه های کل طرح می باشد . براساس نتایج بدست آمده نسبت آورده مجریان طرح به کل هزینه ها در طرحهای آبخیزداری بطور متوسط ۵۲/۰۵ درصد از کل هزینه های طرح می باشد . در طرحهای گردوکاری بطور متوسط ۶۱/۴۳ درصد و در طرحهای مرتعداری بطور متوسط ۳۰/۱۴ درصد و در طرحهای زنبور داری ۴۸/۲۸ درصد کل هزینه های طرح از طریق مشارکت مجریان طرح بعنوان آورده هزینه شده است .

با توجه به اینکه طرحهای آبخیزداری و جنگل و مرتع اثرات اقتصادی مستقیم و غیر مستقیم در اقتصاد خانوار دارد و این اثرات از طریق تحلیل هزینه و فایده طرحهای مذکور ارزیابی گردید ولی اثرات اجتماعی قابل سنجش به نوبه خود حائز اهمیت می باشد .

برابر نتایج بدست آمده ملاحظه می شود که ۴۸/۸ درصد طرحهای آبخیزداری دارای منافع اجتماعی بوده و در کل ۵/۱ درصد به این سؤال پاسخ نداده اند، ۶۶/۷ درصد طرحهای گردو کاری دارای منافع اجتماعی و در کل ۱۴/۳ درصد به این سؤال پاسخ نداده ، ۴۴/۴ درصد طرحهای مرتعداری دارای منافع اجتماعی و ۱۰۰ درصد طرحهای زنبورداری دارای منافع اجتماعی قابل سنجش می باشند .

در طرحهای آبخیزداری میانگین ارزش خالص منافع اجتماعی ۱۸۷۱۴۷۱/۴ تومان ، در طرحهای گردوکاری ۹۳۳۳۳۳/۳ تومان، در طرحهای مرتعداری ۳۱۶۶۶۶۶/۷ تومان و در طرحهای زنبورداری ۱۴۰۰۰۰ تومان می باشد که این منافع بطور کلی شامل منافع است که از ناحیه جلوگیری از خسارات سیل به واسطه احداث ساحل بند که منجر به در امان ماندن زمینهای دیگران که همجوار طرح بودند شده ، و یا به دنبال احداث دیوار یا کشیدن سیم خاردار از خسارات وارده توسط احشام به مزارع همجوار جلوگیری شده ، در مواردی با ایجاد اشتغال مستقیم بصورت دائمی یا موقت و استفاده دیگران از آب چاه احداثی در طرحها منافع مادی نصیب دیگران شده است .

نتایج رتبه بندی اثرات طرحهای اجرا شده نشان می دهد ، در میان اثرات طرحهای آبخیزداری ، ایجاد شرایط مساعد برای کاشت درختان مثمر و گل محمدی دارای رتبه اول ، مهار آب و افزایش آن برای کاشت زراعت دارای رتبه دوم ، جلوگیری از خسارات سیل در رتبه سوم ، افزایش رطوبت خاک و جلوگیری از فرسایش خاک در رتبه چهارم ، ایجاد شرایط مساعد برای کاشت درختان غیر مثمر دارای رتبه پنجم ، افزایش علوفه مرتعی و مشخص شدن متولی و تنظیم نحوه بهره برداری از مرتع در رتبه ششم ، افزایش سطح زیر کشت علوفه (بونجه کاری) در رتبه هفتم ، حفاظت از عرصه های جنگل و مرتع و بهبود کیفی مراتع که از دیگر اثرات طرحهای آبخیزداری می باشد که در رتبه هشتم و کاهش خسارات احشام به مزارع و باغات روستائیان در رتبه نهم واقع شده است .

از اثرات طرحهای گردو کاری می توان به ایجاد شرایط مساعد برای کاشت درخت مثمر ، غیر مثمر ، افزایش علوفه مرتعی و مشخص شدن متولی عرصه های مراتع و افزایش سطح زیر کشت علوفه (بونجه کاری) اشاره کرد که به ترتیب دارای رتبه های اول تا چهارم می باشند. در ارتباط با اثرات طرحهای مرتعداری ، بهبود کیفیت مرتع دارای

رتبه اول، افزایش علوفه مرتعی و مشخص شدن متولی و نظم یافتن بهره برداری آن در رتبه دوم و مهار آب و افزایش آن برای زراعت رتبه سوم را به خود اختصاص داده است.

اجرای طرحهای زنبور داری علاوه بر بهبود کیفی مرتع که از اثرات فعالیت زنبور عسل به جهت انجام عمل کرده افشانی می باشد، بهبود و ارتقاء در آمد جنگل نشینان از دیگر اثرات اینگونه طرحها است که در بخش تحلیل اقتصادی و مالی به آن پرداخته شده است.

منافع اجتماعی طرحهای آبخیزداری از قبیل: جلوگیری خسارات ناشی از تخریب زمین و مزارع دیگران، استفاده از علوفه زمین طرح توسط احشام دیگران، ترویج باغداری و کار فرهنگی، استفاده از آب چاه و کانال احداث شده توسط دیگران، ایجاد اشتغال برای دیگران و افزایش ارزش زمین همسایگان طرح می باشد.

خلاصه آزمونهای آماری

نتایج آزمون رابطه نسبت وام به کل هزینه های طرح با خالص ارزش حال درآمدهای طرح نشان می دهد که ارزیابی مالی با نرخ ۴۷ درصد کاملاً معنی دار و برای ارزیابی اقتصادی در نرخهای ۱۷ و ۴۷ درصد کاملاً معنی دار می باشد. رابطه دو متغیر یاد شده بالا در نرخ ۱۰/۵ درصد مالی و اقتصادی معنی دار نمی باشد.

نتایج آزمون رابطه نسبت وام به کل هزینه های طرح با نسبت فایده به هزینه مالی و اقتصادی (B/C) برای

ارزیابی مالی و ارزیابی اقتصادی در نرخهای ۱۰/۵، ۱۷ و ۴۷ درصد کاملاً معنی دار می باشد. بعبارت دیگر می توان گفت که در نرخ های ۱۰/۵، ۱۷، ۴۷ درصد بین نسبت وام به کل هزینه های طرح از یکسو و نسبت فایده به هزینه از دیگر سو هم در ارزیابی مالی و هم در ارزیابی اقتصادی رابطه معنی داری وجود دارد. بطوری که با افزایش مقدار وام نسبت به هزینه های طرح، میزان نسبت فایده به هزینه های طرح افزایش پیدا می کند. همچنین آزمون ناپارامتری مقایسه میانگین رتبه ای (uman-whitney) رابطه نسبت فایده به هزینه (b/c) مالی و اقتصادی با توصیه کارشناسان نیز برای کلیه نرخهای یاد شده بالا در تحلیل اقتصادی و مالی کاملاً معنی دار می باشد. بعبارت هر جا که کارشناسان طرحی را توصیه نموده اند آن طرح از طرحهای موفق محسوب می شود.

نتایج آزمون ناپارامتری ویلکاکسون جهت مقایسه رابطه اعتبارات با کیفیت مرتع قبل و بعد از اجرای طرح نشان می دهد، تفاوت کیفیت مرتع قبل و بعد از اجرای طرح کاملاً معنی دار می باشد. به عبارتی دیگر می توان گفت که اجرای طرح های مرتعداری باعث شده است که کیفیت مراتع افزایش یابد.

طرحهای آبخیزداری (ساحل بندی) منجر به کاهش خسارات ناشی از سیل گردیده است بطوریکه بعد از اجرای طرح ساحل بندی خسارات ناشی از سیل تکرار نشده است که این امر بیانگر رابطه معنی داری کامل بین میزان خسارات با اعتبارات می باشد.

نتایج آزمون رابطه موفقیت (طرحهایی که نسبت فایده به هزینه آنها بزرگتر از یک می باشند) با نسبت وام به کل هزینه ها برای طرحهای آبخیزداری و جنگل و مرتع به شرح زیر می باشد:

با توجه به نتایج آزمون t در نرخ ۱۰/۵ درصد اقتصادی و مالی تفاوت معنی داری بین گروههای موفق و ناموفق طرحهای آبخیزداری و جنگل و مرتع به لحاظ نسبت وام به کل هزینه ها با نرخ مذکور وجود ندارد.

بر اساس نتایج آزمون مقایسه میانگین دو نمونه مستقل (T-Test) بین گروههای موفق و ناموفق طرحهای آبخیزداری در نرخ ۱۷ درصد اقتصادی و مالی به لحاظ نسبت وام به کل هزینه ها تفاوت معنی داری وجود دارد. ولی در نرخ ۱۷ درصد اقتصادی و مالی تفاوت معنی داری بین گروههای موفق و ناموفق به لحاظ نسبت وام به کل هزینه های در خصوص طرحهای جنگل و مرتع وجود ندارد.

با توجه به نتایج آزمون مقایسه میانگین دو گروه مستقل، فرض برابری واریانس گروهها مورد قبول واقع شده است. لذا بر اساس نتایج آزمون t برای طرحهای آبخیزداری در نرخ ۴۷ درصد اقتصادی و مالی تفاوت معنی داری بین گروههای موفق و ناموفق به لحاظ نسبت وام به کل هزینه های طرح در نرخ یاد شده بالا وجود دارد. همچنین در نرخ ۴۷ درصد اقتصادی و مالی تفاوت معنی داری بین گروههای موفق و ناموفق طرحهای جنگل و مرتع وجود ندارد.

بر اساس نتایج آزمون مقایسه میانگین دو گروه از طرحهای آبخیزداری و جنگل و مرتع (موفق و ناموفق) با نرخهای ۱۰/۵، ۱۷، ۴۷ درصد اقتصادی و مالی، رابطه سن مجریان با میزان موفقیت طرحها در نرخهای یاد شده بالا معنی دار نمی باشد. عباراتی دیگر رابطه معنی دار بین سن مجریان طرحها و میزان موفقیت طرحها وجود ندارد.

با توجه به نتایج آزمون تفاوت سواد مجریان طرحهای آبخیزداری در دو سطح متغیر موفقیت (b/c) با نرخ ۴۷ درصد مالی) و برای طرحها جنگل و مرتع با نرخ ۴۷ درصد مالی و ۱۷ درصد اقتصادی معنی داری باشد .
 برای مشخص نمودن اینکه آیا موفقیت طرحها با مقدار زمین و مساحت زمین در دست مجریان طرحهای جنگل و مرتع و آبخیزداری تفاوت معنی داری دارند یا خیر؟ اقدام به آزمونهای آماری گردید .
 با توجه به آزمون های بعمل آمده می توان نتیجه گیری کرد که شرط مساحت زمین در موفق بودن یا موفق نبودن به لحاظ نسبت فایده به هزینه به دلیل وجود تفاوت در ماهیت طرح ها بستگی به نوع طرح ، تحلیل اقتصادی یا مالی و نرخ محاسبه دارد . بطوریکه طرحهای آبخیزداری در نرخ های ۱۷ درصد اقتصادی و طرحهای جنگل و مرتع در نرخ ۴۷ درصد مالی و اقتصادی مساحت زمین با موفقیت طرح رابطه معنی داری دارد . عبارتی مساحت زمین به لحاظ موفق بودن طرحها از لحاظ نسبت فایده به هزینه نقش اساسی دارد ولی در نرخ های ۱۰/۵ درصد مالی و اقتصادی ۱۷ درصد مالی مساحت زمین به عنوان یک عامل در موفقیت و یا عدم موفقیت طرحها نقش چندانی ندارد .
 برای مشخص کردن اینکه آیا تفاوتی بین b/c اقتصادی و مالی در نرخ ۴۷ درصد در موفق و ناموفق بودن طرحها در میان دو گروه از اعتبارات (جنگل و مرتع و آبخیزداری) وجود دارد یا خیر ؟ اقدام به آزمون آماری (کای اسکوتر) گردید . که نتایج آن به قرار زیر می باشد :
 با توجه به توزیع نتایج ارزیابی طرحهای مطالعه شده آبخیز داری و جنگل و مرتع به لحاظ موفق یا ناموفق بودن نسبت b/c اقتصادی و مالی (با نرخ ۴۷ درصد) ملاحظه می شود که طرحهایی که از اعتبارات آبخیز داری استفاده کرده اند ، ۱۷ درصد به لحاظ تحلیل اقتصادی با نرخ یاد شده بالا موفق و ۳ / ۲۰ درصد به لحاظ تحلیل مالی با همان نرخ موفق می باشند . طرحهایی که از اعتبارات جنگل و مرتع استفاده نموده اند ۶۰/۵۵ درصد به لحاظ تحلیل اقتصادی و ۸/۱ درصد به لحاظ تحلیل مالی موفق می باشند .
 در پایان می توان گفت که بر اساس نتایج بدست آمده از آزمون χ^2 مشاهده می شود که موفقیت دو گروه طرحهای اجرا شده (آبخیز داری و جنگل و مرتع) به لحاظ b/c اقتصادی و مالی متفاوت از یکدیگر میباشند و این تفاوت به ترتیب در سطح معنی داری $p=0.006$ و $p=0.000$ با خطای ۰/۰۵ و ۰/۰۱ معنی دار می باشد .

۵-۲- پیشنهادات:

با توجه به نتایج حاصل از ارزیابی اقتصادی و مالی طرحهای آبخیز داری و جنگل و مرتع می توان پیشنهادات زیر را در خصوص اجرای پروژه های آبخیز داری و جنگل و مرتع ارائه نمود :

- ۱- با عنایت به اینکه اکثر خانوارها ی روستایی به لحاظ امکانات مالی و درآمدی ، در وضعیت چندان مناسبی قرار ندارند ، بنابر این ، کمکهای مالی ، فنی و اعتباری اندک به طرحهای آبخیز داری و جنگل و مرتع ، موجب پوشش حمایتی قشرهای وسیعی از روستاییانی که تمایل و شرایط لازم برای اجرای طرحهای یاد شده دارند می شود .
 با توجه به نتایج بدست آمده ملاحظه می گردد که با اجرای طرحهای یاد شده توسط روستاییان از لحاظ ارزیابی مالی و اقتصادی (از دیدگاه بخش خصوصی و عمومی) عمدتاً دارای توجیه اقتصادی بوده و گسترش این نوع طرحها از یک سو با توجه به اینکه بخش اعظمی از وظایف و هزینه ها و سرمایه گذاریهایی اولیه توسط مجریان طرحها تامین می گردد ، فشار مالی کمتری بر سیستم دولتی وارد می کند و از سوی دیگر ، با عنایت به اینکه طرحهای مذکور کلاً توسط خود روستاییان اجرا و به بهره برداری میرسند ، به لحاظ اقتصادی از حد اکثر کارایی و بهره وری برخوردار بوده و به خاطر اینکه حفظ و نگهداری طرحها بعهده خود مجریان می باشد نگرانی وجود ندارد . منافع اقتصادی و سود آوری طرحها موجب استقبال شدید روستاییان از این طرحها شده است ، بطوریکه در اکثر شهرستانهای استان به لحاظ محدودیت اعتباری این بخش (آبخیز داری و جنگل و مرتع) به دلیل وجود تقاضای زیاد در تنگنا قرار دارند ، لذا پیشنهاد می گردد در تخصیص اعتبارات توجه لازم و کافی به اینگونه طرحها بعمل آمده و تناسب لازم بین میزان تقاضای وام و تخصیص اعتبارات یاد شده برقرار گردد .
- ۲- با عنایت به اینکه طرحهای مطالعه شده با استفاده از سه معیار ارزش فعلی خالص ، نرخ بازده داخلی و نسبت فایده به هزینه (B/C) با نرخهای ۱۰/۵ ، ۱۷ و ۴۷ درصد مورد ارزیابی اقتصادی و مالی قرار گرفته اند (جدول شماره ۷۴ - ۳) ، لذا پیشنهاد می گردد در تعیین نرخ بهره ، میزان یارانه و مقدار وام برای طرحها با استفاده از نتایج بدست آمده این طرح در مورد هر گروه از پروژه هاتوسط مراجع تصمیم گیری توجه ویژه ای بعمل آمده و طرحهای ناموفق از طریق نرخ بهره پایین و سایر کمکهای ممکن حمایت مالی شود .

۳ - در خصوص نحوه تخصیص وام پیشنهاد می شود: بعد از برآورد هزینه های اجرایی طرح توسط کارشناسان مربوطه، پرداخت وام مطابق با برآورد های کارشناسی صورت پذیرد، زیرا در صورت تخصیص کمتر وام، مجریان طرحها با مشکل مالی مواجه شده و مجبور به مراجعه به بازار غیر رسمی اعتباری و یا فروش احشام و دیگر دارایی های خود خواهند شد.

۴ - پیشنهاد می شود برای کاهش هزینه های غیر ضروری، مراحل اداری و تعداد مراجعات متقاضیان وام به بانک هماهنگی لازم و کافی بین ادارات مربوطه و بانکهای عامل بعمل آید، تا وام مورد نظر به موقع و بدون تحمیل هزینه بیشتر به دست مجریان طرحها برسد که این امر در سود آوری طرح موثر و از نلرردی سایر متقاضیان جلوگیری خواهد کرد.

۵ - پیشنهاد می شود با بازنگری کامل آیین نامه ها و حذف مراحل و نکات غیر ضروری ضمن رعایت کامل از اعمال روشهای سلیقه ای در پرداخت وام جلوگیری شود.

۶ - قبول سند مالکیت زمین طرح در اخذ تضمین و تعهد از در یافت کنندگان وام توسط بانک.

۷ - با توجه به ماهیت طرحهای یاد شده که در اکثر آنها درختان مثمر کاشته می شود و درختان مثمر حداقل ۴ تا ۵ سال پس از کاشت به باردهی می رسند، پیشنهاد می شود دوره تنفس کافی برای باز پرداخت وامها داده شود.

۸ - با توجه به اینکه طرحهای آبخیز داری و جنگل و مرتع بیشتر در مناطق کوهستانی و شیب دار و کم بازده واقع شده اند، پیشنهاد می شود اینگونه طرحها را با تشویق و ترغیب به بخش خصوصی واگذار نموده و اجرایی آنها با مشارکت افراد منطقه (آبخیز نشینان) صورت گیرد، که این کار موجب برخورداری روستاییان از مزایای طرحها و دخالت مستقیم و مشارکت آنها در انجام وظایف دولت در جهت حفاظت و بهره برداری از منابع طبیعی و حفاظت از آب و خاک می شود.

۹ - با توجه به اثرات اجرایی طرحهای مرتعداری که موجب افزایش تولید شیر و گوشت و درآمد دامداران شده و نیز علاوه بر آن اجرایی طرحهای یاد شده (با انجام عملیات بذر پاشی، کود پاشی، قرق و تعادل دام و مرتع و ...) موجب بهبود کیفیت مراتع و حفظ پوشش گیاهی عرصه های منابع طبیعی شده است. لذا پیشنهاد می شود در مناطقی که طرحهای مرتعداری هنوز اجرا نشده است با اعطای وام مرتعداران مناطق یاد شده نیز از مزایای اعتبارات بر خوردار شوند.

۱۰ - پیشنهاد میشود: اجرایی طرحهای ساحل بندی و سیل بند در مناطقی که در معرض سیل قرار هستند حتما با مشارکت بخش خصوصی (افراد منطقه) انجام پذیرد که این امر علاوه بر جلوگیری از خسارات مالی و جانی ناشی از سیل موجب افزایش راندمان تولید محصولات باغات موجود و بهبود وضعیت باغ ها کمک می کند.